

Jaarverslag 2002

Werkgroep Archeologie Rhenen (WAR)

Ton van Drunen

Hugo Monnée

De gebeurtenis die in het afgelopen jaar alles overschaduwde was het overlijden van onze vriend en gewaardeerd lid van de werkgroep, Hugo Monnée. Al spoedig na zijn komst naar Rhenen meldde hij zich aan als lid. Deze aardige en rustige man paste wonderwel in onze werkgroep. Met ieder van ons kon hij met het grootste gemak door één deur. Vanaf het begin was hij een trouw bezoeker van onze wekelijkse bijeenkomsten en met enthousiasme deed hij aan alle binnen- en buitenwerkzaamheden mee.

Hugo Monnée en John Mattheij, bezig met een boorprogramma op de Plantage Willem III (foto T. van Drunen)

Al spoedig merkten wij dat hij, naar hij hoopte, genezende was van een kwaadaardige ziekte, waarvoor hij in zijn vorige woonplaats al onder behandeling was geweest. Het mocht niet zo zijn. Na vrij korte tijd moest hij de zwaarste klusjes laten voor wat zij waren en te snel moest hij noodgedwongen verzuimen. Op 5 april brachten wij hem oprecht bedroefd naar zijn laatste rustplaats op de Larikshof.

Grafheuvels Staatsbosbeheer

De assistent van de provinciaal archeoloog, de heer Ton van Rooijen, bracht onze werkgroep in contact met Staatsbosbeheer.

Op 4 februari had een tweetal vertegenwoordigers van de WAR een eerste onderhoud met dhr. C.H. Donker, opzichter Heuvelrug-Zuid van Staatsbosbeheer. Uit deze en volgende besprekingen kwam de afspraak voort, waarbij de WAR en de Werkgroep Archeologie Amerongen zich bereid verklaarden de toestand van de grafheuvels in de terreinen van SBB tussen halverwege Doorn en Rhenen te inventariseren om vervolgens de lichte herstel-

werkzaamheden te verrichten.

Bij een bezoek aan de zwaar gehavende grafheuvel tussen Elst en Amerongen ter hoogte van het Pannenkoekenhuis werd iets merkwaardigs ontdekt. Robine Mulder had hier al eens eerder wat steenmateriaal direct ten noorden van de tumulus aange troffen. Toen dit door ons voorzichtig werd afgegraven kwam een bakstenen vloertje tevoorschijn, omgeven door een rand die grotendeels uit beton bestond. Het materiaal was modern, maar waartoe het ooit gediend heeft, is althans ons nog steeds onbekend.

*Een geheimzinnig vloertje vlak bij een grafheuvel
(foto T. van Drunen)*

Cuneraweg

In februari meldde ons lid, mevr. Lot Delfin, dat de provincie met werkzaamheden aan de Cuneraweg tussen Rhenen en Veenendaal gestart was. Enkele leden van de WAR hielden het uitgraven van de wegcunetten in de gaten en konden een klein aantal vondsten uit het tracé tussen Geertesteeg en het pad naar de Duiventoren bergen. Sommige scherven van Rijnlands steengoed uit de middeleeuwen hielden mogelijk verband met het voormalige kasteel Remmerstein. De inspectie van een bermslot tussen Schoutesteeg en Noordelijke Meentsteeg leverde een grapevoetje (grape = kookpot op 3 pootjes) op.

Overigens bleek na korte tijd onze oplettendheid nuttig, maar niet noodzakelijk.

Nu na een dikke tien jaar voorbereiding de Conventie van Malta waarschijnlijk in de loop van 2003 in onze wetgeving verwerkt wordt, zullen de beroepsarcheologen in toenemende mate bij een mogelijke bedreiging van het Nederlandse bodemarchief betrokken worden. Voor de Cuneraweg had de provincie een professioneel archeologisch bureau ingehuurd.

De Conventie van Malta is een afspraak tussen de landen van de EU om de cultuurhistorische rijkdommen in de bodem beter dan voorheen te beschermen.

Vooruitlopend op de implementatie van de Conventie in onze wetten is de overheid (rijk, provincie, gemeente) al duidelijk doende om zich in dit opzicht te profileren. Wie bijvoorbeeld in Rhenen de bodem verstoort krijgt onder het motto DE VERSTOORDER BETAALT sedert enige tijd de rekening gepresenteerd. Degene die op archeologisch interessante plekken wil bouwen moet het onderzoek door beroepsarcheologen bekostigen. Jammer voor de amateurs, meer dan in het verleden komen die aan de zijlijn te staan.

Erebegraafplaats Grebbeberg/Laarsenberg

Al geruime tijd stond bij de erebegraafplaats de bouw van een nieuwe presentatieruimte op de rol. In het begin van 2002 vond het uitgraven van de bouwput plaats. Daar de Grebbeberg en de Laarsenberg in de loop van de tijd interessante gegevens uit een ver verleden hebben opgeleverd, zou een inspectie van deze bouwput belangwekkende resultaten aan de dag kunnen brengen.

Helaas leverden onze archeologische waarnemingen alleen maar grafsteen-fragmenten van het ereveld op.

Prinsenweg en Franseweg, Elst

Op verzoek van de WAR voegt de gemeente Rhenen al enige jaren bij de verleende bouwvergunningen een brief van de Werkgroep Archeologie Rhenen toe, waarin een verzoek vervat is om een of meer leden van de werkgroep in de gelegenheid te stellen bij het uitgraven van een bouwput of wegcuinet waarnemingen te kunnen verrichten. Jammer genoeg wordt vaak aangenomen dat onze aanwezigheid mogelijk vertraging oplevert. De meeste aangeschrevenen reageren dus niet! Toch krijgen we met enige regelmaat een uitnodiging om bij de start van de bouw te komen kijken.

De huiseigenaar van Prinsenweg 42 in Elst was graag bereid om ons te waarschuwen bij het uitgraven van een put voor de bouw van een garage. Een van ons zag een grondspoor, maakte hiervan een foto en vond een brok vuursteen dat mogelijk de afslag van een prehistorisch wapen of stuk gereedschap was.

Ook de eigenaar van Franseweg 100 nodigde ons uit, doch de bouw werd korte tijd uitgesteld naar een dag waarop niemand van ons in staat was te komen.

De Dijk, Achterberg

Ook de eigenaar van een oud boerderijtje aan De Dijk waarschuwde ons dat er in september nieuwbouw zou plaatsvinden.

Waar De Dijk in het geding is zijn amateur-archeologen er extra op gespitst bij bouwwerkzaamheden aanwezig te zijn. Immers, niet ver van De Dijk 54 stond eens kasteel De Horst, het verdedigingswerk dat bisschop Godfried van Rhenen in de 12e eeuw had laten optrekken om zich teweer te kunnen stellen tegen de graaf, later hertog, van Gelre.

Een bekend verhaal luidt, dat bij de afbraak van De Horst in de 16e eeuw het bouw materiaal dienst deed bij de bouw of het herstel van zowel de stadsmuur van Rhenen als van het Vredenburg in Utrecht. Echter, ook de Dijkers, de boeren die aan De Dijk woonden, konden de zware kloostermoppen prima (her)gebruiken. De bouwput leverde geen bodemsporen op, uit de stort kwam 1 middeleeuwse scherf uit de 12e

eeuw tevoorschijn en de fundamenteen bevatten een aantal kloostermoppen (= grote middeleeuwse bakstenen). Daar de kloostermoppen samen met moderne kalkzandsteen (uit de Rhenense fabriek aan de voet van de Grebbeberg?) in de fundamenteen verwerkt waren, werd geconcludeerd dat we hier niet bepaald met een erg oude boerderij te maken hadden.

Horsthofje, Rhenen

Heel wat Rhenenaren zullen het Horsthofje niet kennen. Naast café “de Grutter” in de Grutterstraat bevindt zich een laag poortje. Hierachter bevond zich vroeger een hofje met enkele eenvoudige woningen. In “Achter Berg en Rijn”, het fotoboek van onze voorzitter, de heer Deys, staan enkele afbeeldingen van het hofje en de bewoners, terwijl de kunstschilder H.E. Roodenburg aan het begin van de vorige eeuw van dit markante Rhenense stadsgezicht etsen maakte.

Poortje van het Horsthofje (foto T. van Drunen)

Kloostermoppen (foto T. van Drunen)

In oktober 2002 brachten enkele dames van de werkgroep een bezoek aan het huidige Horsthofje, omdat ze gemerkt hadden dat daar bouwwerkzaamheden plaatsvonden. Overigens had de familie Gieszen ze hierop gewezen.

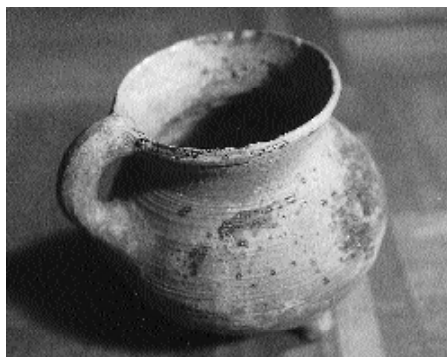
De dames troffen op het binnenplaatsje een aantal kloostermoppen aan die op een middeleeuws verleden duiden. De kloostermoppen kwamen uit een oude kelder, waarin zij als vloer hun laatste diensten hadden bewezen.

Uit deze kelder kwam ook een vrijwel ongeschonden grape (= middeleeuwse kookpot op drie pootjes) tevoorschijn, die door de WAR gedateerd werd op de tweede helft van de 14e eeuw, dus grofweg tussen 1350 en 1400.

De huidige Horsthofbewoner, de heer J.G. Drost, had een hoop puin uit de kelder in een container gestort. De dames konden hierin naar hartelust rondwroeten en kwamen met een aantal rechthoekige stukken roodbakend aardewerk en enkele potscherven in ons archeologisch depot terug.

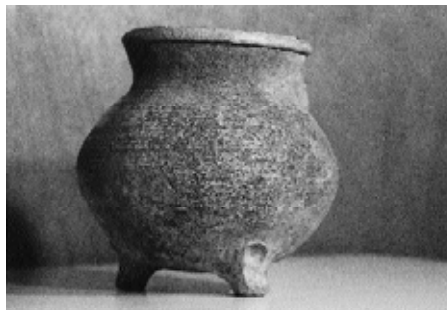

De roodbruine rechthoeken bleken bij nader onderzoek geen dakpannen, maar de oudste soort middeleeuwse daktegels te zijn. Daktegels werden in ons land voor het eerst in de 13e eeuw gebruikt, maar deden ook in de 16e eeuw nog wel dienst. Vele stadsbranden hadden al in de late middeleeuwen de stadsbesturen ertoe gebracht het gebruik van “weke” dakbedekking te verbieden, maar leien en daktegels verplicht te stellen. Overigens, daar het Rhenense stadsarchief bij een brand in de late middel-eeuwen verloren ging, weten wij niet of ook in onze stad zo’n voorschrift bestond.

De potscherven waarmee de dames aankwamen behoorden voor een behoorlijk deel uit zogenaamd steengoed uit het Rijnland. De WAR kon zowel de plaats in het Rijnland, waar de kannen en potten oorspronkelijk vandaan kwamen als de periode (late middeleeuwen) vaststellen.

Kortom, op deze manier konden we, hoogst onverwacht, langs archeologische weg de kennis omtrent onze oude binnenstad een klein stukje uitbreiden.

Tot slot

Door de vorderende leeftijd van de meeste leden van de groep komen we wat minder in de buitenlucht. De keren dat we erop uittrekken leveren echter steeds weer voldoende op, om ook in ons onderkomen op nuttige en plezierige wijze met de archeologie bezig te zijn.